

Мальцева А.Д., студентка бакалаврату
факультету маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСКОРДОННІ РЕГІОНИ ЄС: ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСТОРОВА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Анотація. Висвітлено результати наукового дослідження розвитку функціонально-просторових/функціонально-регіональних транскордонних утворень в економічних системах, стан адміністративно-територіальних та економічних кордонів регіонів Європейського Союзу. Проаналізовано різноманітні джерела, які демонструють та пояснюють процес формування економічних кордонів регіонів на території європейських країн.

Ключові слова: *функціональний регіон, регіонально-функціональний бізнес-кластер, транскордонні регіони, адміністративно-територіальний та економічний кордони*

Актуальність проблеми дослідження. Формування та розвиток таких просторово-регіональних утворень як функціональний регіон, транскордонний регіон, економічний кордон, місто-регіон, регіонально-функціональні кластери відбулося внаслідок трансформації економічних територій, які раніше існували в рамках адміністративно-територіального поділу держав. Це зумовлено, з одного боку, об'єктивною необхідністю ефективного розвитку суб'єктів господарювання в умовах лібералізації глобальних та міжнародних регіональних зв'язків, а з іншого, – конкретними проявами перемасштабування суспільних і державних просторів та присвоєння територіям нових значень. В останні десятиліття просторово-регіональні утворення почали вимагати нових систем управління на наддержавному, субдержавному та субрегіональному рівнях. Найбільш суттєво ці процеси проявилися в Європейському Союзі з огляду на реалізацію філософії «Європи регіонів», де саме регіонам на різних рівнях адміністративно-територіальної приналежності було відведено провідну роль у виявленні свободи організації та управління господарським та суспільним життям. Ця свобода виявилася настільки широкою, що одні регіональні економічні території національних держав уміжнароднилися в рамках спільного ринку ЄС і розвиваються в узгодженні з юрисдикціями різних держав ЄС (NUTS 0) та їх територіально-адміністративними одиницями нижчого рівня (NUTS 1 та NUTS 2), а інші здатні вже найближчим часом з огляду на свою економічну самодостатність виступити за

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

демонтаж існуючих регіональних адміністративно-територіальних бар'єрів, встановлених національними державами, заявити про інституційну недоцільність їх збереження та окреслити нові межі регіонально-просторової організації суспільного життя та змінити існуючу регіональну EU-NUTS карту зі звичними кодами держав.

Водночас в США становлення функціональних регіональних економічних просторів (economic areas) та просторових бізнес-кластерів (spatial/regional business clusters), які аналогічно досить часто виходять за рамки визначеної адміністративно-територіальної як національної, так і регіональної юрисдикції, пояснюється економічною раціональністю та посиленням конкуренції між економічними територіями. Дані процеси викликали в науковому світі американських регіоналістів Гарвардської школи бізнесу відповідну реакцію і вказали на необхідність методологічно дати системну характеристику цим просторовим утворенням, розробити механізми візуалізації економічних зв'язків в них та запропонувати підходи до просторового управління.

З огляду на вищевказані аспекти, **метою наукового дослідження** є вивчення світового досвіду становлення функціонально-просторових економічних утворень, зокрема транскордонного типу, дослідження ступеню їх онлайн-візуалізації та виявлення проблем в узгодженості/неузгодженості розвитку цих економічних функціонально-просторових утворень з національними територіально-адміністративними кордонами регіонів, які окреслюють їх юрисдикцію.

Об'єкт дослідження – процес становлення нових економічних регіонів, формування їхніх кордонів та трансформація вже існуючих адміністративно-територіальних регіонів.

Предмет дослідження – шляхи подолання протиріч у встановленні та формуванні нових адміністративно-територіальних кордонів регіонів (на прикладі процесу формування транскордонного регіону, що охоплює території Федеративної землі Баден-Вюртемберг, Німеччина).

Методи дослідження. При дослідженні даної теми були використані наукові методи класифікації, аналітичного аналізу, картографічної візуалізації тощо.

Результати дослідження. Серед регіоналістів та географів прийнято поділяти регіони за такими типами, як:

- *Функціональні регіони*, які формуються за принципом просторової організації виробництва та торгівлі з окресленням спеціалізації та профільності в процесі поділу праці;
- *Вузлові регіони*, становлення яких відбувається на основі територіального поділу з визначенням або появою власного центру (вузла), який тяжіє до свого просторового оточення;

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

- *Фізiogномічні регіони*, які формуються за ознакою однорідності середовищ та економічних, культурних та соціальних процесів, мають свої ідентичні відмінні від інших риси, свій власний зовнішній вигляд і фізіогноміку;
- *Адміністративні регіони* - сформовані політичними чи правовими діями шляхом переговорів або наказу. Адміністративний регіон один з чотирьох типів, який має чітко визначені кордони. Інші три типи регіонів іноді теж мають такі чіткі межі. Особливий статус адміністративних регіонів стає зрозумілим, коли розглядають іншу їхню властивість, яка не пов'язана з кордонами і їхньою точністю - єдність їхніх функцій як складових держави. Уніфіковані функції регіонів як складових держави характерні для адміністративних регіонів, але не характерні для інших типів регіонів, зокрема для функціонально-просторових утворень.

У науковій термінології також розрізняють регіони за такими типами, як субрегіон, мезорегіон, макрорегіон та мікрорегіон, регіон-місто.

Субрегіон - це частина географічного регіону світу чи країни, що відрізняється схожими географічними умовами, населенням, господарством, а часто й історичним розвитком.

Мезорегіон - це регіон, до складу якого входить, як правило, 5-6 територіально-адміністративних одиниць країни чи групи країн. Існують різні підходи, згідно з якими виділяють склад територіально-адміністративних одиниць того чи іншого мезорегіону.

Макрорегіон - це геополітичний та геоeкономічний простір, який охоплює кілька традиційно або політично визначених регіонів світової економіки. У межах макрорегіону є культурна, економічна, історична чи соціальна подібність. Цей термін часто використовується в контексті глобалізації.

Мікрорегіон - територія адміністративно-територіальної одиниці нижчого рівня (наприклад, в межах області існує адміністративно-територіальна одиниця - громада).

Регіон-місто. На сьогоднішній день чисельність міст зростає, в даний час в містах проживає більше половини людства, близько 3,5 млрд. чоловік. Згідно за прогнозами Організації Об'єднаних Націй, ця цифра, ймовірно, перевищить 6,5 млрд. осіб до 2050 року. Можливості зайнятості та наявність функціонуючої інфраструктури є факторами, що сприяють міграції в міста. Це створює всі підстави для визначення міст як регіональні утворення.

У процесі формування регіонів важливою рисою є регіональна ідентичність. *Регіональна ідентичність* - це ідея, що принаймні неявно вказує на певну згуртованість або соціальну інтеграцію регіонів і стала популярною концепцією розвитку серед європейських суспільств та спільнот. Дана ідея була реалізована особливо в рамках політики єдності ЄС як важливий елемент регіонального

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

розвитку. В інтегрованій концептуальній структурі функціонування ЄС використовується термін субдержавні регіони в Європі. Регіони традиційно осмислюються як певні території, які набувають меж, мають свою символіку та інституції. Регіон набуває статусу в ширшій регіональній структурі і може стати важливою одиницею для регіональної ідентифікації або передбачуваної регіональної ідентичності. Цей процес підкреслюється роллю влади регіональних еліт у процесах просторово-економічної інституціоналізації.

У визначенні регіону необхідно встановити його кордони через розмежування та для більш точного визначення географічного змісту. Найкраще, коли межі є природними і окреслюють субетнічну, культурно- суспільну чи економічну ідентичність, однак кордони часто встановлюються державами або наддержавними органами інтеграційних об'єднань за адміністративно-територіальним поділом і можуть ставати неприродними і неетнічними. Кордони економічного регіону, а тим більше такого, який охоплює економічний простір декількох адміністративно-територіальних одиниць та ще й на міжнародному транскордонному рівні, часто являють собою широку, неточну зону проникнення.

Транскордонний регіон - це наявність щонайменше двох економічних функціональних територій різних країн, що мають спільний державний кордон та між якими встановилися тісні виробничі, інвестиційні, торговельні та соціально-культурні зв'язки.

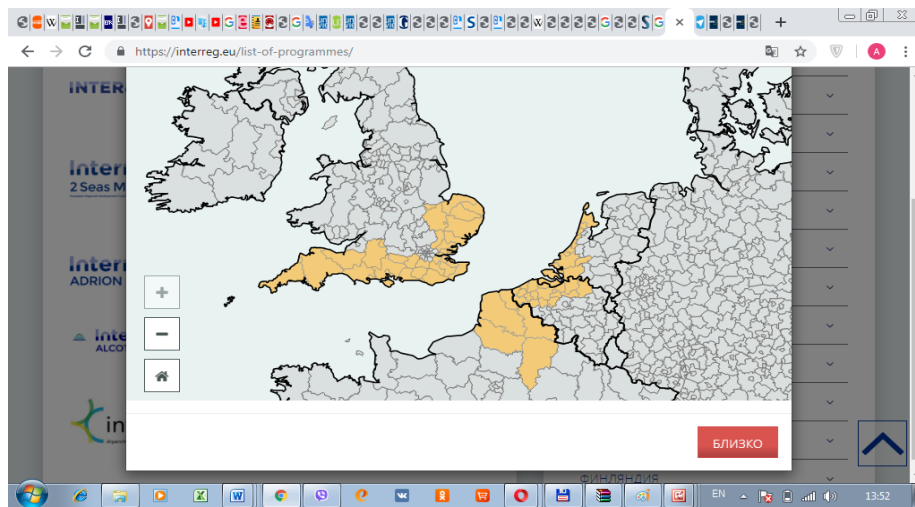
Для аналізу транскордонних регіонів на території Європи в нашому дослідженні ми використовували дані з сайту <https://interreg.eu/list-of-programmes/>. Interreg – це сучасна регіональна програма, яка була розроблена Європейським Союзом для розвитку транскордонного співробітництва, в якій можуть брати участь і держави, що не входять в ЄС. Фінансування з ЄС цієї програми становить понад 39,5 млн. євро і доповнене державними коштами Швейцарії 11,7 млн. євро та внесками Князівства Ліхтенштейн. У цілому для розвитку транскордонної взаємодії в європейському економічному просторі доступно понад 51 млн. євро. Цілями програми є підвищення конкурентоспроможності, інновацій, зайнятості і освіти. У той же час вирішуються екологічні, енергетичні і транспортні проблеми.

Також необхідно зазначити, що Interreg має три напрями програм: 1. Міжкордонна (60 програм); 2. Транснаціональна (15 програм); 3. Міжрегіональна (4 програми).

Interreg є висококласною візуалізаційною онлайн-платформою в галузі регіоналістики. Спробуємо проаналізувати різні типи міжнародних транскордонних регіонів Європи, візуалізуючи картографічні характеристики.

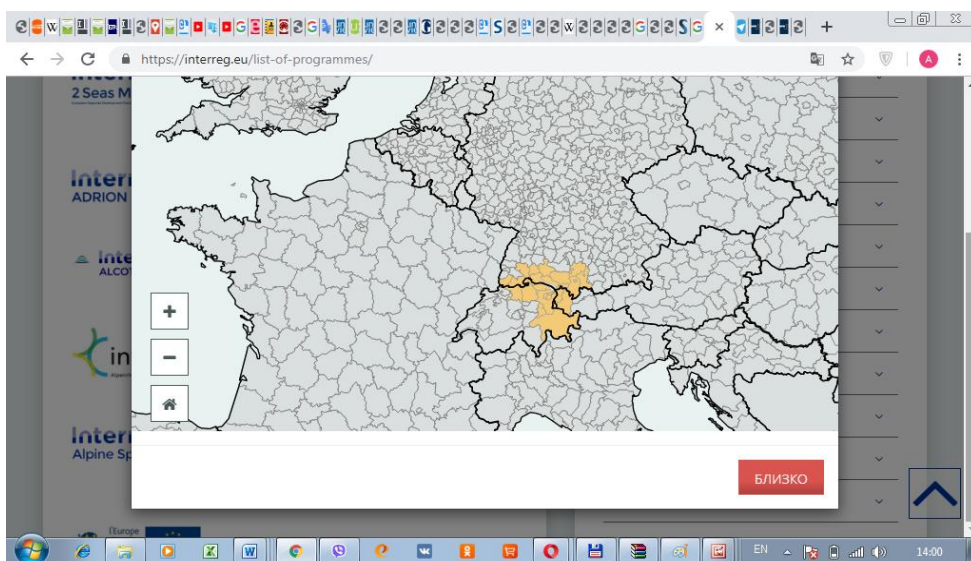

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

З огляду на дану картосхему можна побачити, що у Європі до транскордонних регіонів можна віднести морські регіони, які охоплюють південну частину о. Велика Британія, північну частину Франції, північно-західну частину Бельгії та західну частину Нідерландів. Саме на території цих країн і сформувався такий процес, як створення транскордонного регіону, а саме морського транскордонного регіону ЄС.

До транскордонних регіонів, що утворились у континентальній Європі, ми можемо віднести міжрегіональне формування на території таких держав, як Німеччина, Австрія, та Швейцарія. Даний транскордонний регіон дістав назву Apenreichein-Bodensee-Hochrhein. Регіон Bodensee-Hochrhein входить до складу федеративної землі Німеччини Баден-Вюртемберг.

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

Баден-Вюртемберг – це земля Федеративної Республіки Німеччина. Розташована в південно-західній частині країни. Столицею є місто Штуттгарт. Сусідами землі є Рейнланд-Пфальц, Гессен, Баварія, а також Швейцарія і Франція.

Коли ми розглядаємо Баден-Вюртемберг з адміністративно-територіальної точки зору, ми можемо сказати, що з 1 січня 1973 року даний регіон був розділений на чотири адміністративні округи, дванадцять регіонів нижчого рівня (кожен зі своєю регіональною асоціацією) і 35 округів округів.

На нашу думку, Баден-Вюртемберг можна віднести до тієї землі, де на сьогодні постає питання проблемності вирішення кордонного питання. Землю Баден-Вюртемберг, яка на сьогоднішній день стала економічно міжрегіональним та міжнародним просторовим утворенням, можна віднести до регіону, де вже стоїть питання проходження кордону, оскільки вона входить до складу Alpenrhein-Bodensee-Hochrhein. Регіон є одним з найпотужніших бізнес-центрів в Європі. Багато світових компаній, в тому числі лідери ключових секторів економіки спільного ринку ЄС, прив'язані до регіону Alpenrhein-Bodensee-Hochrhein. Економічна структура цього регіону охоплює спектр високотехнологічних промислових підприємств з високою часткою експорту.

Тому першою та головною ціллю, яку ставлять перед собою розробники програми для цього транскордонного регіону, є розширення можливостей транскордонних досліджень у програмі, збільшення транскордонної громадянської активності, поліпшення міжнародної регіональної інституційної співпраці; вдосконалення пропозиції кваліфікованих робітників. Також виділено два конкретних пріоритетних напрями, за якими працює дана програма у даному транскордонному регіоні:

1. Конкурентоспроможність, інновації, зайнятість та освіта

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

2. Екологія, енергетика та транспорт.

Внаслідок такого міжрегіонального розташування даний регіон є одним з найбільш економічно розвинутих регіонів Європи, адже Баден-Вюртемберг, особливо в області високих промислових технологій, а також досліджень і розробок, вважається одним з найбільш інноваційних регіонів Європейського Союзу. Інтенсивність досліджень відбивається у витратах на дослідження і розробки, які складають 4,2% від валового регіонального продукту, найвищий серед регіонів ЄС (NUTS 1).

Власна імплікація та висновки. Загалом на прикладі програми та території Apenreichein-Bodensee-Hochrhein ми можемо сказати, що не всі міжрегіональні кордонні питання можуть вирішуватися через розгортання конфліктів. Аналізуючи динамічні економічні характеристики таких регіонально-функціональних утворень та ознайомившись з низкою наукових праць, приходимо до висновку, що подальша транскордонна регіональна інтеграція на європейському континенті в рамках наднаціональної регіональної політики ЄС може створити в майбутньому прецедент перемасштабування та переоформлення регіональної карти ЄС. Це може відобразитися в зміні адміністративно-територіального підпорядкування економічних територій та переосмисленні необхідності процесу переходу від етнічного принципу їх оформленості та державоцентричних механізмів регіонального адміністрування до незалежнених регіонально-функціональних схем взаємодії не лише на економічному, але й юрисдикційному рівні.

На прикладі одного транскордонного регіону, який був проаналізований нами з боку адміністративно-територіальних та економічних аспектів, зроблено висновок, що проблема транскордонності поки що не завжди є проблематичною для того чи іншого регіону чи держави, оскільки в рамках регіональної політики ЄС закладено конфедераційний принцип вирішення суперечностей. Однак не виключається, що проявиться й федераційний принцип у регіональній взаємодії суб'єктів з усіма наслідками адміністративної незалежненості новосформованих економічно-просторових функціональних регіонів та відхід від кордонів етнічних держав та їх юрисдикції.

Отже, проблема та перспектива розвитку і формування кордонів регіонів на сьогоднішній день є актуальною не тільки для країн світу, й насамперед для України також в контексті поглиблення європейської економічної інтеграції в частині регіональної політики. Процес формування функціонально-регіональних кластерів та інших функціональних економічних територій, особливо на міжнародному/транскордонному рівні, є однією з причин появи тенденції неспівпадіння адміністративного кодону регіону з економічним кордоном функціонального регіонального бізнес-кластера, що сформований, наприклад, на території двох або більше регіонів самої держави або різних держав. Тому сьогодні створюються спеціальні програми, які ставлять перед собою мету мирним шляхом

Інтернаціоналізація vs економічний локалізм регіонів

дійти консенсусу у формуванні кордону між адміністративними регіонами різних країн.

Список літературних джерел:

1. Montello D. (2002). Regions in Geography: Process and Content. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://geog.ucsb.edu/~montello/pubs/regions.pdf>
2. Методологія ОЕСД визначення функціональних регіонів та функціональних міських територій. OECD Regions at a Glance (2013). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/reg_glance-2013-5-en.pdf?expires=1557583150&id=id&accname=guest&checksum=1DF7102BEB2B321D27D97F132A752BF4
3. Region as a Basic Territorial Unit of Regional Development / Radulović Dejan, Pindžo Renata, Radulović Sofija, Vuković Darko. // Economic Analysis. – 2015. – №3. – С. 69–80.
4. EU- Interreg Programmes. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interreg.eu/list-of-programmes>
5. Alpenrhein-Bodensee-Hochrhein Transborder Region. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://regiosuisse.ch/alpenrhein-bodensee-hochrhein-vier-laender-programm>

Науковий керівник: **Кончин В.І.**, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Маляревський В.М., аспірант

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СТАНОВЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНІВ ЯК ЗАПОРУКА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Анотація. Роль України як світового постачальника продовольства дедалі зростає. Сучасні вимоги до організації виробництва, обміну, розподілу та споживання продовольства, зокрема з імплементацією вимог ЄС, вимагають охоплення широкого кола питань, пов'язаних з розвитком сільського господарства, харчової промисловості, функціонування ринків продовольства, продовольчої безпеки, безпечності та якості продовольства тощо, які виходять за межі традиційних для вітчизняної науки категорій. Розв'язання цих питань потребує системного підходу до вивчення процесів, пов'язаних із виробництвом і